

CELOSTNA SKRB ZA PRIPADNIKE SLOVENSKE VOJSKE V MEDNARODNIH OPERACIJAH IN NA MISIJAH

WELFARE CARE FOR MEMBERS OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES IN INTERNATIONAL OPERATIONS AND MISSIONS

Professional article

Povzetek Članek predstavlja organizacijo in delovanje celostne skrbi za zaposlene v Slovenski vojski. Avtor je opravil raziskavo s poudarkom na organizaciji celostne skrbi in njeni učinkovitosti, kot jo zaznavajo pripadnice in pripadniki Slovenske vojske, ki opravljajo svoje naloge v mednarodnih operacijah in na misijah (MOM). Raziskava je bila opravljena na vzorcu tistih pripadnikov Slovenske vojske, ki so se udeležili ene ali več mednarodnih operacij in misij. Rezultati so pokazali, da anketiranci celostne skrbi za pripadnike v mednarodnih operacijah in na misijah niso ocenili z ocenami, ki bi kazale na visoko stopnjo zadovoljstva.

Ključne besede *Celostna skrb, mednarodne operacije in misije, raziskava.*

Abstract The article presents the organization and activities related to welfare care for members of the Slovenian Armed Forces. The author has conducted a research with an emphasis on the organization and efficiency of welfare care as perceived by members of the Slovenian Armed Forces who perform duties in international operations and missions. The research was carried out among those members of the Slovenian Armed Forces who had at least once participated in international operations and missions. The results showed that respondents assessed the welfare care for servicemembers in international operations and missions with grades indicating a poor level of satisfaction.

Key words **Welfare care, international operations and missions, research**

Uvod Celostna skrb za pripadnike (CSP) Slovenske vojske (SV) je razmeroma nova dejavnost znotraj vojaške organizacije, ki se ukvarja s posameznikom, njegovim počutjem, potrebami in splošno blaginjo. Obsega številne različne programe, in sicer zdravstveno, psihološko, duhovno ter socialnovarstveno oskrbo, pravno pomoč, športne dejavnosti, organizirano preživljanje prostega časa in skrb za družinske člane.

Uvedbo te dejavnosti je spodbudilo spoznanje, da se z njo povečuje delovna učinkovitost, saj so pripadniki SV pri svojem delu izpostavljeni nadpovprečnim obremenitvam in stresu.

Razvoj celostne skrbi je nedvomno pospešila profesionalizacija, saj so se z njeno uvedbo spremenili tako profil zaposlenih kot tudi intenzivnost nalog in okolje, v katerem se izvajajo. Podobno ali še pomembnejšo vlogo pa sta pri razvoju celostne skrbi imela tudi vključevanje Slovenske vojske v mednarodne integracije in sprejem novih mednarodnih obveznosti. Skrb za pripadnike v mirovnih operacijah in na misijah daleč od doma ter v zelo zahtevnem okolju je postala nuja, ki neposredno vpliva na delovno in bojno pripravljenost, moralo ter motivacijo.

1 PODROČJA DELOVANJA TER URESNIČEVANJE CELOSTNE SKRBI V SLOVENSKI VOJSKI

1.1 Področja delovanja

Zdravstvena oskrba: zdravstveno oskrbo, kot jo predvideva direktiva za razvoj in uresničevanje celostne skrbi, sestavljajo programi in postopki rednega zdravstvenega zavarovanja in varstva, naloge preventivne zdravstvene skrbi, oblikovanje pogojev za prednostno zdravljenje in rehabilitacijo za posamezne kategorije pripadnikov ali za pripadnike na posebnih nalogah ter programi zdravstvenega osveščanja. Zdravstveno osveščanje vključuje spremljanje zdravstvenega stanja in načrtno vzgojo ter osveščanje za zdravo življenje (Direktiva za razvoj in izvajanje celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske, GŠSV, št. 804-338/2009-1, z dne 16. 9. 2009).

Psihološka oskrba: naloga psihološke dejavnosti je psihološka podpora ciljem SV pri zagotavljanju zmogljivosti in pripravljenosti sil za uresničevanje poslanstva v nacionalnem in mednarodnem vojaškem okolju. Psihološka dejavnost je pomembna tako pri podpori poveljevanju kot pri zagotovitvi delovanja sil. Ukvarja se z vedenjem, doživljanjem in osebnostjo posameznika, ki je temelj vojaške organizacije in delovanja. S tem prispeva k celovitemu psihološkemu zdravju in razvoju pripadnikov in enot SV (Direktiva o izvajanju psihološke dejavnosti v Slovenski vojski, GŠSV, št. 812-8/2010-1, z dne 3. 5. 2010).

Socialnovarstvena oskrba: obsega strokovno svetovanje, postopke za reševanje posameznikovih socialnih kriz, oblikovanje pozitivne socialne klime v poveljstvih in enotah ter strokovno sodelovanje s civilnimi ustanovami socialnega varstva in skrbstva (Direktiva za razvoj ...).

Pravna pomoč in pravno svetovanje: na podlagi odločitve ministra se zagotovi pripadnikom v primerih, povezanih s kazenskimi ali odškodninskimi postopki, nastalimi kot posledica vojaške ali druge službe v državi ali zunaj nje, če so jo opravljali skladno s predpisi (Direktiva za razvoj ...).

Pripadnikom in družinskim članom je na njihovo zahtevo zagotovljeno brezplačno pravno svetovanje, ki obsega:

- pojasnila o pravnem položaju v zadevah, povezanih z opravljanjem vojaške službe;
- pojasnila o pravicah in obveznostih pri uvedbi postopka, o pristojnostih državnih in drugih organov, o postopkovnih pravilih, stroških in načinu izvršitve sodne ali druge odločbe (ZSSloV, Uradni list RS, št. 68/2007, 58/08, člena 81 in 82).

Religiozna duhovna oskrba: v SV je bila religiozna duhovna oskrba v normativnih aktih prvič neposredno omenjena že v 52. členu Zakona o obrambi (ZObr, Uradni list RS, št. 82/1994) z naslovom Varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do ugovora, in sicer v točki 3, ki pravi: »Vojaška oseba ima med vojaško službo pravico do religiozne duhovne oskrbe. Organizacijo religiozne duhovne oskrbe in način izvrševanja pravice do te oskrbe določi minister.«

Religiozna duhovna oskrba vključuje vsebine, oblike in metode verske oskrbe vseh pripadnikov, ne glede na njihovo veroizpoved.

Športne dejavnosti: pripadnikom in njihovim družinskim članom ministrstvo zagotavlja možnost uporabe športnih in drugih rekreacijskih objektov ter naprav v vojaških in drugih objektih ministrstva ter sodelovanje pri športnih dejavnostih za ohranjanje telesne, duševne in zdravstvene sposobnosti za vojaško službo, ki jih organizirajo generalštab in druga poveljstva, enote, zavodi ali ministrstvo (ZSSloV).

Organizirano preživljanje prostega časa: možnost organizirane rekreativne dejavnosti se pripadnikom in njihovim družinskim članom zagotavlja z organiziranjem taborov, športnih srečanj, pohodov, srečanj za člane družin, likovnih kolonij, z uporabo počitniških zmogljivosti ministrstva in drugimi dejavnostmi. Udeleženci krijejo stroške nekaterih dejavnosti, kot na primer uporabo počitniških zmogljivosti, in sicer skladno s predpisi o opravljanju lastne dejavnosti ministrstva in splošnimi predpisi (ZSSloV).

Skrb za družine pripadnikov SV: Zakon o služenju v Slovenski vojski v sedmem poglavju predvideva udeležbo družinskih članov na vseh področjih celostne skrbi. Tako v okviru zdravstvene oskrbe družinski člani lahko sodelujejo pri programih zdravstvenega osveščanja. Pri napotitvi na opravljanje vojaške službe ali na drugo delovno mesto v skupna poveljstva ali enote mednarodnih organizacij pa imajo pravico do preventivnih zdravstvenih ukrepov.

Do strokovne psihološke pomoči imajo družinski člani pravico pred napotitvijo na opravljanje vojaške službe zunaj države in med njim.

Iz zakona izhajajo tudi možnost brezplačnega pravnega svetovanja družinskim članom, subvencioniranje dela oskrbnine za varstvo predšolskih otrok v javni varstveni ustanovi in znižanje neprofitne najemnine pod posebnimi pogoji.

Prav tako lahko družinski člani sodelujejo pri vseh oblikah religiozne duhovne oskrbe, in sicer v obsegu, ki ga sami izberejo.

Za športne aktivnosti velja, da imajo družinski člani pravico do brezplačne uporabe telovadnic in drugih športnih objektov SV, in sicer zunaj delovnega časa in skladno z možnostmi posamezne enote.

Poleg naštetega ZSSloV v členih od 86 do 88 opredeljuje tudi pravice družinskih članov ob smrti ali invalidnosti pripadnika SV. To so pravica do enkratne denarne pomoči in povrnitev stroškov pogreba ter prevoz umrlega, ki je izgubil življenje med opravljanjem vojaške službe brez svoje krivde, na kraj pogreba. Zakonec in otroci pokojnega lahko zadržijo najemniško razmerje za službeno stanovanje.

Družinskim članom pripadnika, ki je izgubil življenje med vojaško službo pri obrambi države ali pri izvajanju nalog, ki jih je država sprejela v mednarodnih organizacijah oziroma z mednarodnimi pogodbami, ali pri opravljanju drugih nalog SV, pripadajo še pravice, kot so:

- psihološka oskrba;
- štipendiranje šoloobveznih otrok, vendar ne dlje kot do dopolnjenega 27. leta starosti;
- brezplačna pravna pomoč za urejanje zadev, povezanih s smrtjo pripadnika;
- prednost pri obravnavanju prošnje za zaposlitev brezposelnega zakonca ali otroka na ministrstvu, če izpolnjuje pogoje za zasedbo formacijske dolžnosti ali delovnega mesta;
- uporaba počitniških zmogljivosti ministrstva deset let po smrti pripadnika pod pogoji, ki veljajo za druge pripadnike.

1.2 Cilji programov

Namen in cilj programov celostne skrbi je razvijanje lastnosti, ki pozitivno vplivajo na večjo delovno učinkovitost. Sem se štejejo vse aktivnosti, ki znižujejo raven stresnih stanj, krepijo psihofizično pripravljenost, neobvezno in zanimivo povezujejo pripadnike pri skupnih interesnih aktivnostih zunaj delovnega časa ter krepijo pripadnost Slovenski vojski z neobveznimi, programsko vodenimi druženji. Področja pomoči morajo vključevati tudi tiste programe, ki pripadnikom ponujajo storitve, dosegljive v civilnem okolju, ki jih zaradi pre zaposlenosti ali dela v tujini ne morejo izkoristiti. (Direktiva za razvoj ...)

1.3 Upravičenci

Do celostne skrbi so upravičeni pripadniki stalne in pogodbene rezervne sestave med opravljanjem vojaške službe in usposabljanjem ter prostovoljci med služenjem

vojaškega roka. Poleg njih so do nje upravičeni tudi družinski člani pripadnikov stalne sestave. To so zakonec, zunajzakonski partner ali partner iz skladno s predpisi registrirane istospolne partnerske skupnosti ter otroci ali posvojenci oziroma pastorki do polnoletnosti, če z zakonom ni drugače določeno. Otroci, nad katerimi je skladno s predpisi podaljšana roditeljska pravica, imajo te pravice, dokler roditeljska pravica traja (ZSSloV, člen 76, točki 2 in 3).

Direktiva za razvoj in izvajanje celostne skrbi za pripadnike krog upravičencev glede na ZSSloV še nekoliko razširi in pravico do uporabe programov ponudi tudi upokoženim ali nekdanjim pripadnikom ter družinam umrlih pripadnikov SV. Nekateri programi so namenjeni tudi veteranski in stanovski organizaciji.

2 CELOSTNA SKRB ZA PRIPADNIKE SLOVENSKE VOJSKE V MEDNARODNIH OPERACIJAH IN NA MISIJAH

Pripadnik Slovenske vojske je s sodelovanjem v kateri koli mednarodni operaciji ali na misiji izpostavljen večjim obremenitvam kot pri delu doma. Te obremenitve izhajajo predvsem iz nalog, ki so lahko nevarne ali monotone, vedno pa zahtevajo popolno koncentracijo. Svoje dodajo tudi okolje z neugodnimi klimatskimi razmerami, pogosto odklonilen ali sovražen odnos lokalnega prebivalstva in osebna prizadetost nad razmerami na območju, kjer delajo. Premalokrat so omenjeni tudi odnosi znotraj kolektiva. Ti se lahko v šestih mesecih, kolikor običajno traja posamezna izmena v MOM, precej poslabšajo. K temu poleg naštetega največ prispevajo skupno bivanje na omejenem prostoru brez zasebnosti, druženje in delo z vedno istimi ljudmi, pa tudi pomanjkanje prostega časa in včasih spanca. Ne smemo pozabiti na enega glavnih dejavnikov, ki določa počutje posameznika, na njegovo družino. Ta se po odhodu enega ključnih članov spopada z oteženim reševanjem vsakodnevnih težav. Dodatno skrb doživlja družina, katere član odhaja na območje s povečano stopnjo ogroženosti. Vse težave in skrbi doma se s komunikacijo prenašajo tudi na odsotnega člana in neposredno vplivajo na njegovo počutje.

Da bi lahko pripadnik SV čim boljše uresničeval delovne naloge, mora zaupati sistemu in se počutiti varen. Pripadnik na misiji v tujini mora verjeti, da bodo domači dobili denarno pomoč in da bo nekdo v njegovi matični enoti poskrbel za rešitev težav, če družina sama tega ne bi zmogla. Prav tako mora biti prepričan, da domači vedo, kje in kakšno pomoč lahko pričakujejo od vojaške organizacije. Posameznik, osredotočen na delo, mora med svojo odsotnostjo skrb za svojo varnost in varnost svojcev zaupati sistemu (Vešnar, 2003, str. 92).

2.1 Zagotavljanje celostne skrbi za pripadnike v MOM

Poleg področij celostne skrbi, določenih v ZSSloV, ki naj bi jih bili deležni pripadniki SV med delom doma ali v MOM, so udeleženci mednarodnih operacij in misij zaradi posebnosti nalog in okolja deležni dodatnih ugodnosti. Pripadnikom, ki zaradi obveznosti, prevzetih v mednarodnih organizacijah in z mednarodnimi pogodbami,

kot so operacije, misije in druge oblike delovanja, opravljajo vojaško službo zunaj države, se zagotavljajo:

- možnost komuniciranja z družinskimi člani;
- organiziran brezplačen obisk doma, navadno enkrat v treh mesecih, če razmere, v katerih se opravlja vojaška služba, to omogočajo in če je to predvideno z odločitvijo o napotitvi na opravljanje vojaške službe zunaj države;
- pravico do posebnega dopusta skladno z merili, ki veljajo po predpisih mednarodne organizacije, znotraj katere se vojaška služba opravlja oziroma kot je predvideno z odločitvijo o napotitvi na opravljanje vojaške službe zunaj države;
- pomoč pri varstvu ali šolanju otrok, varstvu invalidnega družinskega člana oziroma zaposlitvi nezaposlenega zakonca (ZSSloV, člen 90).

Zdravstvena oskrba

V MOM se zdravstvena oskrba zagotavlja v okviru načrtov logistične podpore za zdravstveno oskrbo posameznih operacij ter na podlagi dvo- ali večstranskih sporazumov z vojaškim in civilnim zdravstvom drugih vojsk in držav ter sistemom zdravstva v RS (Žurman in drugi, 2008, str. 58).

Organiziranost in struktura zdravstvene oskrbe v MOM sta odvisni od narave in obsega operacije oziroma misije, od koncepta zdravstvene oskrbe in ravni funkcijske podpore, ki jo omogoča partnerska država, ter velikosti kontingenta SV (SVNKON). Pripadnikom SV v MOM se, če je to mogoče, zagotovi zdravstvena oskrba z zdravniškim osebjem SV vsaj do prve ravni, kar ima še posebno velik vpliv na moralo in motivacijo.

Če je enota SVNKON na ravni enega oddelka, je nosilec zdravstvene oskrbe navadno »bojni reševalec«. To je strokovno usposobljen vojak s potrebno opremo.

Če je enota SVNKON velikosti čete (baterije), je nosilec zdravstvene oskrbe medicinski tehnik z bolničarjem in nujnim reševalnim vozilom, ki se enoti doda iz zdravstvenega voda ROLE 1.

V sestavi SVNKON ravni bataljona je nosilec zdravstvene oskrbe zdravstveni vod ROLE 1, ki zagotavlja prvo raven zdravstvene oskrbe.

Kadar je SVNKON na ravni bataljonske bojne skupine, sta v osnovnem bataljonu nosilca zdravstvene oskrbe zdravstveni vod ROLE 1 in vojaška zdravstvena enota ROLE 2LM, ki zagotavlja drugo raven zdravstvene oskrbe. Sta iz sestave vojaške zdravstvene enote ali sestave zavezniških enot (Direktiva za organiziranje zdravstvene oskrbe Slovenske vojske, GŠSV, št. 804-28/2007-1, z dne 19. 11. 2007).

Psihološka oskrba

Psihološko oskrbo v SV zagotavlja Oddelek za psihološko dejavnost na operativni ravni, ki je tudi glavni nosilec vseh treh faz psihološke oskrbe v MOM. Te so:

psihološke priprave v MOM, ki obsegajo seznanjanje ter pripravo enot in poveljniškega kadra na morebitne posledice čezmernih obremenitev, stresa ali travme, oblikovanje dobrih medsebojnih odnosov, reševanje konfliktnih situacij in priprave na daljšo odsotnost od doma. Med pripravami se udeležencem MOM pred odhodom razdelijo brošure z naštetimi mogočimi situacijami in načinom njihovega obvladovanja. Za potrebe kriznega interveniranja je vzpostavljena telefonska linija, ki deluje 24 ur in je dosegljiva tako pripadnikom SV doma kot v MOM ter njihovim svojcem;

psihološka oskrba v MOM, za katero podobno kot za zdravstveno oskrbo velja, da je odvisna od narave in obsega MOM. Kadar v MOM sodeluje SVNKON velikosti bataljona ali bojne skupine, je psiholog stalno prisoten. Če je SVNKON na ravni čete ali manj, je obisk psihologa zagotovljen najmanj trikrat med posamezno rotacijo oziroma po potrebi;

psihološka oskrba po vrnitvi iz MOM, za katero sta bistveni analiza doživljanja psihičnih obremenitev med MOM (v obliki vprašalnikov) in uspešna vključitev v domače okolje.

Socialnovarstvena oskrba

Spada med najbolj zapostavljena področja CSP v SV. To se kaže že v številu strokovnih izvajalcev, saj sta za več kot 7500 pripadnikov stalne sestave in vse njihove družinske člane na voljo le dve socialni delavki. Naslednja velika težava je neizpolnjevanje zakonskih določil, kot je na primer pravica do subvencioniranja dela oskrbnine za varstvo predšolskih otrok, saj kljub dejstvu, da Zakon o službi v Slovenski vojski velja že tri leta, do dogovora med Vlado RS, ki naj bi določila merila in višino subvencije, ter Ministrstvom za obrambo še ni prišlo.

Pravna pomoč in pravno svetovanje

V primerjavi s pravno pomočjo, ki se izvaja v okviru zakonskih določil, pravno svetovanje pripadnikom SV in njihovim družinskim članom v okviru CSP ne deluje skladno s sistemsko ureditvijo. Pravni svetovalci delujejo le na ravni od poveljstev brigad navzgor. Posledica slabe obveščenosti o njihovem delovanju je, da vojaki v nižjih enotah niso seznanjeni z možnostjo pravnega svetovanja. Podobne težave so v tudi v MOM, čeprav naj bi matična enota pred odhodom zagotovila pripadnikom in družinskim članom kartico s telefonsko številko, prek katere se, če je treba, naveže stik z ustrezno strokovno osebo v enoti ali na Poveljstvu sil.

Religiozna duhovna oskrba

Tudi vojaški vikariat sodeluje pri vseh fazah napotitve pripadnikov SV v MOM. Vojaški kaplani so pri pripravah vojakov na odhod zadolženi za seznanitev z vero, kulturo, jezikom, zgodovino in okoliščinami v krajih, kamor vojaki odhajajo. Ker so to pogosto območja, na katerih prevladuje islamska kultura, na priprave povabijo tudi predstavnike islamske ali pravoslavne cerkve, ki delujejo v Sloveniji. Med misijo so njihove naloge:

- stalno spremljanje enote,
- pogovor z vojaki,
- pomoč v stiskah in stresnih položajih,
- spremljanje ranjenih in umirajočih,
- pisanje oporok (po pooblastilu poveljnika),
- vzdrževanje stika z domačimi,
- priprava bogoslužij za pripadnike SV in priprava večnacionalnih ekumenskih bogoslužij,
- sodelovanje s krajevnimi verskimi voditelji.

Duhovna oskrba pripadnikov SV v MOM poteka od božiča 2001, ko je vojaški vikar mag. Jože Plut obiskal pripadnike vojaške policije v bazi Butmir v Sarajevu. Od leta 2002 velja praksa, da vojaški kaplan vsak mesec en teden preživi na območju misije. Danes je na številčnejših misijah zagotovljena stalna prisotnost vojaškega kaplana (po Jakopič, 2005, str. 75–78).

Športne dejavnosti

Športne dejavnosti v MOM potekajo glede na možnosti in okoliščine posamezne operacije. V primerih, ko je SVNKON nameščen v mednarodnih bazah s športnimi objekti, se njihova uporaba za pripadnike SV opredeli v tehničnih sporazumih. Kadar te možnosti ni, je na območju nastanitve kontingenta urejen prostor ali šotor s športno opremo¹.

3 RAZISKAVA O ZADOVOLJSTVU PRIPADNIKOV SV S CELOSTNO SKRBJO V MOM

3.1 Cilji raziskave

Cilja ankete sta bila preveriti zadovoljstvo pripadnikov SV z uresničevanjem celostne skrbi ter njeno učinkovitost v MOM. Namen je bil tudi, da se z vpogledom v rezultate opredelijo potrebe po morebitnih spremembah in izboljšavah sedanjega sistema celostne skrbi za pripadnike pri delu doma in še posebno v MOM.

3.2 Vprašalnik

Vprašalnik je bil sestavljen iz 31 vprašanj, oblikovanih v trdilni obliki. Razvrščena so bila po naključnem vrstnem redu. Izhodišče so predstavljala področja CSP, kot jih opredeljuje Zakon o službi v Slovenski vojski. Nekatera področja sem po postavkah združil v sklope: zdravstvena oskrba, psihološka oskrba, religiozna duhovna oskrba, socialna in družinska podpora, pravna pomoč in pravno svetovanje, prosti čas ter šport.

¹ Ureditev prostora s športno opremo SV je seveda odvisna od velikosti kontingenta in predvidenega trajanja operacije.

Vprašalnik je vseboval tudi postavke, ki so se nanašale na splošno zadovoljstvo uporabnikov s ponudbo CSP in storitvami, ter postavke, ki so preverjale morebiten vpliv območja delovanja v MOM in oddaljenost od doma na uresničevanje CSP.

Pri sestavi sem si prizadeval za razumljivost in jasnost, zato je bil vprašalnik v celoti sestavljen iz vprašanj zaprtega tipa. Anketiranci so z odgovori na petstopenjski lestvici izrazili strinjanje s posamezno trditvijo, pri čemer je ocena 1 pomenila, da se s trditvijo nikakor ne strinjajo; 5 pa, da se s trditvijo v celoti strinjajo. Višja ocena je torej pomenila pozitiven rezultat.

Pri tem velja omeniti, da sem presodil, da so osebni podatki o udeležencih, kot so spol, starost in čin, za rezultate ankete nezanemljivi, zato po njih nisem spraševal. Osredotočil sem se zgolj na izkušnje pripadnikov SV v MOM. Edina dodatna postavka je bilo vprašanje »V katerih MOM in kolikokrat ste bili udeleženi?«

Preglednica 1:
Vprašalnik o
izvajanju CSP v
MOM

	Trditev	1 Nikakor se ne strinjam.	2 Se ne strinjam.	3 Ne vem.	4 Delno se strinjam.	5 V celoti se strinjam.
1	Na misiji sem imel ves čas zagotovljeno brezplačno zdravstveno pomoč.	1	2	3	4	5
2	Pred napotitvijo na misijo mi je bila omogočena ustrezna psihološka priprava na misijo.	1	2	3	4	5
3	Pred odhodom na misijo so mi bile zagotovljene vse informacije, ki bi mi lahko pomagale pri skrbi za mojo družino.	1	2	3	4	5
4	Iz izkušenj lahko trdim, da sta bila v primeru potreb pripadniku na misiji vedno zagotovljena ustrezna pravna pomoč in pravno svetovanje.	1	2	3	4	5
5	Med opravljanjem nalog na misiji sem bil ves čas deležen primerne religiozne duhovne oskrbe.	1	2	3	4	5
6	Med opravljanjem nevarnejših aktivnosti mi je bila na misiji vedno zagotovljena nujna medicinska pomoč.	1	2	3	4	5
7	Psihološke priprave pred odhodom na misijo so bile ponujene tudi mojim družinskim članom.	1	2	3	4	5
8	Med opravljanjem nalog na misiji sem s pomočjo CSP v Slovenski vojski lahko občutno bolje poskrbel za svojo družino.	1	2	3	4	5
9	Na misiji sem kot pripadnik SV imel vedno možnost organiziranega preživljanja prostega časa.	1	2	3	4	5
10	Dopust med misijo sem lahko koristil v želenem terminu.	1	2	3	4	5

	Trditev	1 Nikakor se ne strinjam.	2 Se ne strinjam.	3 Ne vem.	4 Delno se strinjam.	5 V celoti se strinjam.
11	Pred vrnitvijo sem bil ustrezno informiran o nadaljevanju dela doma.	1	2	3	4	5
12	Med opravljanjem mojih nalog na misiji so moji družinski člani imeli vedno možnost uporabe rekreativnih prostorov SV.	1	2	3	4	5
13	Pred odhodom na misijo mi je bila zagotovljena vsa pravna pomoč, ki sem jo potreboval.	1	2	3	4	5
14	Med mojo odsotnostjo je moja matična enota vzdrževala stik z mojo družino.	1	2	3	4	5
15	Po vrnitvi z misije sem imel zagotovljeno psihološko podporo tako zase kot za moje bližnje.	1	2	3	4	5
16	Zaradi ustrezne podpore CSP v SV med opravljanjem nalog na misiji nisem imel nikakršnih skrbi v zvezi s podporo moji družini.	1	2	3	4	5
17	Ko sem bil na misiji, so moji otroci imeli možnost udeleževati se taborov in drugih prostočasnih dejavnosti v organizaciji SV.	1	2	3	4	5
18	Iz izkušenj lahko trdim, da je za pripadnike, ki se poškodujejo na misiji, zagotovljeno prednostno zdravljenje.	1	2	3	4	5
19	Pred odhodom na misijo je bila meni in mojim bližnjim omogočena ustrezna religiozna duhovna oskrba.	1	2	3	4	5
20	Celovito gledano sem s storitvami CSP za pripadnike SV na misijah zadovoljen.	1	2	3	4	5
21	Iz izkušenj lahko trdim, da je bila v primeru hujše stiske pripadniku na misiji vedno zagotovljena osebna prisotnost psihologa.	1	2	3	4	5
22	Pred in med opravljanjem svojih nalog na misiji in po njem nisem nikdar začutil pomanjkanja na področju pravne pomoči ali pravnega svetovanja SV.	1	2	3	4	5
23	Ne glede na mojo veroizpoved sem bil na misiji vedno deležen ustreznih duhovne in religiozne oskrbe.	1	2	3	4	5
24	Po mojih izkušnjah kakovost storitev CSP na misiji ni odvisna od oddaljenosti območja misije od Slovenije.	1	2	3	4	5
25	Zaradi napotitve na misijo sem bil deležen preventivnega zdravstvenega pregleda pred odhodom in po vrnitvi.	1	2	3	4	5
26	Med opravljanjem nalog na misiji mi je bila vedno dostopna psihološka oskrba.	1	2	3	4	5
27	Med misijo je bilo poskrbljeno za redno informiranje o dogajanju v matični enoti.	1	2	3	4	5

	Trditev	1 Nikakor se ne strinjam.	2 Se ne strinjam.	3 Ne vem.	4 Delno se strinjam.	5 V celoti se strinjam.
28	Med misijo mi je bila omogočena brezplačna uporaba interneta za stik z družino.	1	2	3	4	5
29	Med mojo odsotnostjo je matična enota obveščala mojo družino o poteku misije.	1	2	3	4	5
30	Med misijo mi je bila omogočena brezplačna uporaba telefona za stik z družino.	1	2	3	4	5
31	Med misijo je bilo poskrbljeno za dostop do športnih površin (igrišča, fitnes, tek).	1	2	3	4	5

3.3 Postopek anketiranja

Anketa je bila izvedena maja. V postopku sem se držal načela, da področje CSP preverjam v enotah SV, ki so v primerjavi z drugimi bolj angažirane v MOM. Tako sem želel dobiti čim verodostojnejše podatke.

V vzorec raziskave sem vključil pripadnike treh bataljonov 1. brigade SV, in sicer pripadnike 10., 20. in 74. motoriziranega bataljona (MOTB), ki imajo v zadnjih 13 letih, odkar SV sodeluje v MOM, največji delež udeležbe. Vključeni so bili izključno pripadniki teh enot z izkušnjami iz vsaj ene mednarodne operacije ali misije. Vsaki enoti sem razdelil 100 anketnih listov. Od skupaj 300 je bilo vrnjenih 240 pravilno izpolnjenih.

3.4 Rezultati

V nadaljevanju so predstavljeni rezultati raziskave za hiter vpogled v stanje, interpretacija sledi v naslednjem poglavju.

Preglednica 1:
Povprečne
srednje ocene
in standardne
deviacije po
dimenzijah

Dimenzija/Področje CSP	M	SD	RANG
Zdravstvena oskrba	3,64	1,30	1
Prosti čas in šport	3,46	1,25	2
Religiozna duhovna oskrba	3,26	1,26	3
Psihološka oskrba	2,86	1,26	4
Splošno	2,78	1,38	5
Pravna pomoč in pravno svetovanje	2,58	1,57	6
Socialna in družinska podpora	2,46	1,13	7

V tabeli 2 je s povprečno oceno izražena kakovost posameznih področij CSP, ki so prikazana po vrstnem redu, kot so bila ocenjena.

Graf 1:
Povprečne
ocene in
standardne
deviacije po
dimenzijah

Graf prikazuje, za nazornejšo predstavo o stanju, rezultat povprečne ocene po dimenzijah.

V nadaljevanju so prikazani rezultati primerjave povprečnih ocen in standardne deviacije po dimenzijah med dvema izbranimi skupinama. Med 240 anketiranci je bila udeležba v operaciji Kforja na Kosovu potrjena 282-krat, v operaciji Isafa pa 79-krat, zato sem ti dve skupini kot najbolj zastopani izbral za primerjavo zadovoljstva s programi CSP med opravljanjem nalog v posameznih operacijah. Število udeležb v MOM bistveno presega število anketirancev, kar je posledica tega, da se je večina med daljšim službovanjem v SV udeležila več MOM.

Preglednica 3:
Število udeležb
anketiran-
cev v MOM,
navedenih v
vprašalniku

KFOR – Kosovo	282
ISAF – Afganistan	79
ALTHEA – Bosna in Hercegovina po letu 2004	21
SFOR – od leta 1997 do 2004	34
UNIFIL – Libanon	2
UNTSO – Bližnji vzhod	2
UNFICYP – Ciper	2
EU-TCHAD – Čad	0

Preglednica 4:
Primerjava
povprečnih ocen
in standardne
deviacije po
dimenzijah
med udeleženci
MOM Kforja in
Isafa

Dimenzija/Področje CSP	Kfor		Isaf		Rang	Razl.
	M	SD	M	SD		
Zdravstvena oskrba	3,79	1,26	3,84	1,27	Isaf	0,0499
Psihološka oskrba	2,89	1,27	2,60	1,20	Kfor	0,2920
Religiozna duhovna oskrba	3,34	1,25	3,00	1,18	Kfor	0,3424
Socialna in družinska podpora	2,49	1,14	2,26	1,02	Kfor	0,2322
Pravna pomoč in pravno svetovanje	2,60	1,65	2,35	1,07	Kfor	0,2464
Prosti čas in šport	3,40	1,26	3,53	1,19	Isaf	0,1338
Splošno	2,83	1,40	2,78	1,30	Kfor	0,0493

Zgornja tabela prikazuje primerjavo povprečnih ocen, ki so jih udeleženci obeh misij namenili posameznemu področju izvajanja CSP.

Graf 2:
Primerjava
povprečnih ocen
in standardne
deviacije po
dimenzijah
med udeleženci
MOM Kforja in
Isafa

Zgornji graf je namenjen vizualizaciji zadovoljstva z izvajanjem CSP, kakor so jo ocenili udeleženci MOM Kforja in Isafa.

3.5 Ugotovitve

Iz rezultatov ankete lahko utemeljeno ugotovimo, da anketiranci uresničevanja celostne skrbi za pripadnike v mednarodnih operacijah in na misijah niso ocenili kot dobro. Samo tri od sedmih obravnavanih področij so presegla srednjo oceno 3, vendar najvišja srednja ocena posameznega področja ni bila več kot 3,64.

Že na začetku je treba ustrezno ločiti vzroke za dobljene rezultate, ki izhajajo delno iz organizacijsko neurejenih zadev na področju CSP, delno pa sta nanje vplivala tudi vsebina in število vprašanj oziroma trditev za vsak sklop. Pri pripravi vprašalnika namreč nisem bil pozoren na število trditev, namenjenih posameznemu področju CSP, kar se je pozneje izkazalo kot napaka.

Rezultati kažejo, da je področje zdravstvene oskrbe dobilo visoko skupno oceno zgolj po zaslugi visokega odstotka pozitivnih odgovorov na vprašanji številka 1 in 25. Vedeti je namreč treba, da morajo vojaki pred odhodom v MOM opraviti zdravniški pregled. Visoke ocene pri prvi trditvi ne moremo pripisati pripadnikom, ki bi med misijo potrebovali zdravstveno pomoč, temveč dejstvu, da objekti in osebje medicinske pomoči v bazah obstajajo, da so jasno označeni in da se vojaki njihove prisotnosti vseskozi zavedajo.

Združevanje področij športa in organiziranega preživljanja prostega časa v skupno dimenzijo se je izkazalo kot napaka, saj bi bil pri ločeni obravnavi šport nedvomno ovrednoten bolje. Možnosti za kakovostno preživljanje prostega časa na misiji namreč ni veliko, za organizirano preživljanje prostega časa pa še manj, zato razmeroma visok rezultat pri trditvi št. 9 pravzaprav preseneča. Precej drugače je z dostopom do igrišč in možnostmi za šport, saj so v večini nastanitvenih baz dostopni večino časa, čemur gre tudi pripisati dober rezultat.

Rezultati ocenjevanja religiozne duhovne oskrbe potrjujejo moje izkušnje, pridobljene v MOM. Trditev pod št. 5 je namreč 61,25 odstotka vprašanih ocenilo z ocenama 4 in 5, kar sicer ne odraža števila aktivnih vernikov znotraj enote, ki bi se redno udeleževali verskih obredov, pač pa zelo jasne cilje in dobro organiziran pristop religiozne duhovne oskrbe. Večina vojaških kaplanov je poleg dobro organizirane dejavnosti verskih obredov v MOM, ki jih dopolnjujejo z urami meditacije in podobnimi programi, znana po nevsiljivem druženju s pripadniki, različnih pobudah, kot so dobrodelne akcije ali organiziranje pevskih zborov, s čimer so si pridobili zaupanje ne glede na versko prepričanje. Oceno dopolnjuje tudi najslabše ocenjena trditev pod št. 19, ki kaže, da vojaki pri delu doma prisotnosti vojaških kaplanov ne čutijo tako kot v MOM.

Ocena psihološke podpore kaže na dobro organizirane priprave pred napotitvijo na misijo, kar je razvidno iz najbolj ocenjene trditve na področju, to je št. 2. Med pripravami psihologi vsem pripadnikom razdelijo več brošur, ki preprosto opisujejo možnosti kriznih razmer v MOM in spopadanje z njimi. Tudi druga najvišja ocena pri št. 26 kaže na pomembnost stalne prisotnosti psihologov v MOM. Visoko oceno te trditve moramo pripisati visokemu odstotku anketirancev, ki so se (večkrat) udeležili operacije Kforja, v kateri je psiholog že od SVNKON 15 leta 2007 nenehno prisoten. Trditev številka 7, ki je bila najslabše ocenjena, po svoji vsebini pravzaprav spada na področje družinske podpore, potrjuje pa, da je skrb za družine, kot bo razvidno v nadaljevanju, eno najbolj zapostavljenih področij CSP.

Področje, označeno kot splošno, odstopa od drugih, saj ni definirano v ZSSloV kot preostala. Oblikovano je bilo z namenom, da se med udeleženci MOM preverita stopnja zadovoljstva z izpolnjevanjem nekaterih meril, ki izhajajo iz SOP 1105 PSSV², in splošno zadovoljstvo s CSP.

To področje je s srednjo oceno $M = 2,78$ med sedmimi ocenjevanimi na petem mestu. Skupno srednjo oceno je nedvomno dvignila ocena trditve št. 28, saj je, kot je bilo ugotovljeno v šestem poglavju, brezplačna uporaba interneta dostopna praktično v vseh MOM, v katerih sodeluje SV. Eno najnižjih ocen v celoti je dobila trditev št. 29, kar je nedvomno pravi pokazatelj stanja CSP. V tem sklopu je treba izpostaviti trditev št. 20, ki ocenjuje celovito področje CSP v MOM. Rezultat je zelo zgovoren, saj je od skupaj 240 kar 173 ali 72 odstotkov anketiranih to trditev ocenilo z odgovori »1 – nikakor se ne strinjam«, »2 – se ne strinjam« ali »3 – ne vem«.

Za pravilno razumevanje nizke splošne ocene področja pravne pomoči in svetovanja je treba razumeti, kakšne so potrebe pripadnikov po pravni pomoči in pravnem svetovanju med MOM in kaj si pod tema pojmom predstavljajo. Vojaki namreč edino v izrednih dogodkih, kot je na primer prometna nesreča na območju operacije, potrebujejo in lahko zaprosijo za pravno pomoč in jo, če so naloge opravljali skladno s predpisi, nedvomno tudi dobijo. Predvsem pravno svetovanje pa je tisto, kar tako rekoč vsak dan potrebujejo. Ta potreba izhaja iz vsakodnevnega življenja, ki se nadaljuje doma. Obvestila o prometnih prekrških, sodne prepovedi ali rubeži in premoženjske tožbe med odsotnostjo so stvari, za katere bi potrebovali pravni nasvet. Pri tem naj ponovno poudarim, da vsi pripadniki pred odhodom v MOM navadno dobijo kartico s telefonskimi številkami strokovnjakov funkcijskih področij, med katerimi je tudi pravnik, na katere se lahko obrnejo po nasvet. Glede na to, da je na vse tri trditve s tega področja, št. 4, 13 in 22, od 240 samo 21 vprašanih odgovorilo s »5 – popolnoma se strinjam«, tak pristop ne zadostuje.

Področje socialnovarstvene oskrbe sem združil z družinsko podporo, kar se mi med anketiranjem ni zdelo sporno. Spoznanja, do katerih sem prišel med nastajanjem tega članka, pa so pokazala, da je bila združitev neustrezna, saj je socialnovarstvena skrb samostojno področje, ki mu v anketi nisem namenil posebne pozornosti. V tem času se je v meni tudi utrdilo prepričanje, da spada to področje med tista, ki jih pripadniki doma in v MOM najmanj ali pa sploh ne čutijo, kar ne nazadnje dokazujejo tudi rezultati.

Področje socialne in družinske podpore je po ocenah vprašanih na zadnjem mestu. Kot zaskrbljujoče naj navedem tudi dejstvo, da niti ena trditev ni dosegla srednje ocene 3.

Najnižje ocenjena trditev se, podobno kot na področju splošno, nanaša na vzdrževanje stika med matično enoto in družino pripadnika v MOM. Trditev št. 14 je namreč

² Merila pripadanja za CSP v MOM, dokument PS SV (SOP 1105, št. 871-13/2006-49, z dne 4. 11. 2006).

le 10 odstotkov anketiranih ocenilo s 4 in 5. Prav ta ocena kaže na neustrezen odnos do CSP na splošno, saj slab stik matične enote z družino vsekakor ni posledica pomanjkanja denarnih sredstev niti pre zaposlenosti izvajalcev, temveč slabe organizacije, pomanjkanja zavesti ter pozitivnega odnosa odgovornega kadra v enotah poveljstva in zavodih Slovenske vojske.

Sklep Ko sem jeseni leta 1997 odhajal na svojo prvo misijo SVNKON 1 UNFICYP na Cipru, prvo v okviru OZN, na kateri je v samostojni Sloveniji sodelovala Slovenska vojska, pojem »celostna skrb za pripadnika Slovenske vojske« ni bil znan. Toda kljub temu sem bil usposobljen, motiviran in zdravniško pregledan, opravil sem tudi psihološke priprave. Res je, da smo si morali po prihodu sami poiskati banko ali pošto in sami odpreti račun, kamor so nam nakazovali plačo. Res je tudi, da nismo imeli satelitske antene, interneta, družabnih iger in ne časopisov iz Slovenije ter da smo si stroške poti za odhod na dopust plačevali sami. Toda to je bila ena prvih misij SV in izkušenj še ni bilo. Že leta 2000, ko sem na isti misiji sodeloval drugič, tokrat kot poveljnik voda, smo imeli na opazovalni postaji, kjer je bil vod nastanjen, satelitsko televizijo s programoma Slovenija 1 in 2, brezplačno internetno povezavo, službeni telefon, ki smo ga v nujnih primerih lahko uporabili v zasebne namene, manjši fitness center, igrišče z enim košem, prostor za druženje, veliko družabnih iger ter redno, čeprav s tridnevno zamudo, dostavo časopisov iz Slovenije. Zdravstvena oskrba je bila zagotovljena v pet kilometrov oddaljeni avstrijski bazi in med misijo nas je obiskal psiholog. Pojma »celostna skrb za pripadnika Slovenske vojske« še vedno nismo poznali.

Če opisano stanje primerjam s svojo zadnjo misijo, SVNKON 15 Kforja na Kosovu leta 2007, lahko potrdim pozitivne spremembe. Ena večjih je bila uvedba religiozne duhovne oskrbe. Prav tako lahko kot bistveno spremembo na bolje označim tudi organizacijo zimskih in poletnih taborov za otroke pripadnikov SV, pri katerih imajo prednost tisti, katerih starši so na misijah. Ne nazadnje v dobrodošle spremembe spadajo tudi stroški poti na dopust, ki jih pripadniki ne plačujejo več. Vendar to ni veliko glede na dejstvo, da je bila za izvajanje programov CSP sprejeta zakonodaja s številnimi podzakonskimi in internimi akti ter da je bila znotraj vojske oblikovana precej obsežna struktura izvajalcev.

Kje je torej težava, da celostna skrb za pripadnike ne zaživi polnega življenja in predvsem, da je tisti, ki jim je namenjena, ne čutijo dovolj? Odgovor na to vprašanje ni enoznačen, razloge pa lahko iščemo v sistemski ureditvi, na organizacijsko-izvedbenem področju in v odgovornosti poveljniške linije.

Sistemske je dejavnost dovolj urejena za kakovostno izvedbo programov. Poudariti je treba, da so vsa njena področja, poleg opredelitve v ZSSloV, podprta vsaj še z enim normativnim aktom strateške ali operativne ravni. Manjkajoči akti sicer nekoliko zavirajo uspešen razvoj CSP, kar med drugim dokazuje tudi Pravilnik o celostni skrbi v Slovenski vojski, ki je v pripravi že več let, vendar ga ne onemogočajo. Odgovornost za sprejem aktov, ki bi bistveno vplivali na dvig kakovosti CSP,

ni samo na strani SV. To dokazuje normativni akt o merilih in višini subvencije dela oskrbnine za varstvo predšolskih otrok, ki ga mora po določilih ZSSloV na predlog ministra za obrambo sprejeti Vlada RS, kar pa se od sprejetja zakona leta 1997 še ni zgodilo.

Glavna vzroka za pomanjkljivosti v CSP sta organizacija in izvedba programov. Če ima pri izvedbi velikokrat glavno vlogo pomanjkanje sredstev, kar je ob splošni gospodarski krizi in z njo povezanim varčevanjem razumljivo, smo za optimalno organizacijo dejavnosti z danimi sredstvi odgovorni sami. To še posebno velja za tiste dele programov, ki so neodvisni od pretiranih stroškov, kot na primer stik matične enote z družinami pripadnikov SV v MOM. To je popoln primer doseganja maksimalnih učinkov z minimalnimi sredstvi, ki pa se, kot je bilo ugotovljeno v raziskavi, ne uresničuje. Med drugimi organizacijsko-izvedbenimi razlogi velja posebej izpostaviti slabo usklajenost med izvajalci programov CSP. Funkcijski izvajalci, kot so zdravniki, psihologi, pravniki ali vojaški kaplani, namreč samostojno dobro opravljajo svoje delo, ne nastopajo pa usklajeno s formacijsko strukturo, ki je v enotah in poveljstvih zadolžena za CSP. V praksi to pomeni, da vojaki sicer zelo dobro vedo, da so med njimi referent za CSP, vojaški kaplan, psiholog ali pravnik, toda občutka, da so ti ljudje tam zaradi celostne skrbi zanje, nimajo. Z neusklajenim nastopom izvajalcev je ne nazadnje povezana tudi težava, da vojaki ne poznajo obsega programov, ki so jim namenjeni, kar prinaša nezadovoljstvo in slabe ocene tudi na tistih področjih znotraj dejavnosti, ki z dobrim delom, trudom in vizijo pozitivno izstopajo iz povprečja.

Za slabo usklajenost ali neuresničevanje predpisanega niso krivi le izvajalci, temveč predvsem poveljniški kader. V strogo hierarhični organizaciji, kot je vojaška, namreč izvajalci sledijo ciljem in nameri poveljniške linije. In prav ta je tista, ki bi se v želji po vodenju visoko motiviranih in učinkovitih vojakov morala bolj zavedati pomena celostne skrbi. V tem duhu bi morali delovati vsi poveljniki bataljonov, njim enakih ali višjih poveljstev kot glavni izvajalci celostne skrbi. Seveda ne mislim, da bi jih morali neposredno izvajati, pač pa, da so oni tisti, ki izvedbo zahtevajo, ocenjujejo njen učinek ter zahtevajo spremembe.

Ena večjih težav je vsekakor tudi opredelitev dejavnosti. Področja celostne skrbi, kot so opredeljena v Zakonu o službi v Slovenski vojski, namreč ljudje pogosto pojmujejo kot neko dodano vrednost. Dejstvo je, da zdravstvena oskrba in nujna medicinska pomoč, psihološka oskrba ali pravna pomoč nikakor ne spadajo v dodano vrednost, temveč so osnovni, skoraj samoumevni standard, kakršnega pozna vsa preostala javna uprava v Sloveniji.

Če se torej od vojaka s posebnimi nalogami, ki jih izvaja v posebnih razmerah doma in še posebej v MOM, pričakuje, da bo profesionalno vzdržal fizične in psihične napore ter zahteve nadrejenih, ki mu lahko ogrozijo zdravje ali celo življenje, mu je treba ponuditi več kot drugim delavcem v javni upravi. Tisto »več« je, poleg višjega standarda obravnave posameznika in odnosa do dela med službovanjem

doma ali v tujini, vsekakor v posebni skrbi za njegovo družino, predvsem med daljšo odsotnostjo.

Predlogi za izboljšanje CSP

1. Prvi predlog izhaja iz zaključnega poročila SVNKON 17 Kforja (št. 871-58/2008-137, z dne 23. 9. 2008), ki ga je podpisal poveljnik kontingenta polkovnik Cveto Kravanja: »Doseči poenoteno mnenje na ravni SV, kaj razumemo in pričakujemo pod CSP, saj so razumevanja in pričakovanja pripadnikov SV včasih diametralno nasprotna.« Seveda ne gre za poenotenje vseh vojakov, podčastnikov in častnikov, temveč poveljnikov bataljonov ter njim enakih ali višjih poveljstev. V istem poročilu je predlagana tudi organizacija štabnih obravnav in štabne konference, kar se mi zdi še pomembneje glede na to, da večina poveljnikov kontingentov v mednarodnih operacijah in na misijah CSP kot celote v svojih poročilih sploh ne omenja.
2. Sektor za CSP na GŠSV mora prevzeti vlogo glavnega usklajevalnega organa za dejavnosti CSP ter v svojo sestavo vključiti predstavnike psihologov, socialnih delavcev, pravnikov, zdravnikov in vojaškega vikariata. Temu organu mora biti zagotovljena neposredna komunikacija s poveljniki bataljonov.
3. Oddelek za CSP na Poveljstvu sil mora prevzeti vlogo usklajevalnega organa za izvajanje programov CSP v mednarodnih operacijah in na misijah. V svojo sestavo morajo vključiti predstavnike psihologov, socialnih delavcev, pravnikov, zdravnikov, in vojaškega vikariata. Na pripravah za MOM morajo nastopati usklajeno, pod skupnim imenovalcem celostne skrbi. Usklajevalni organ je odgovoren za uresničevanje programov CSP med pripravami in trajanjem operacije ter med konsolidacijo enote. O možnostih teh programov v MOM, njihovem uresničevanju ali izboljšavah naj bi se posvetoval neposredno s poveljniki kontingentov SV v MOM.
4. Četrti predlog se nanaša na dolgoročneje rešitve, povezane s preoblikovanjem celostne skrbi za pripadnike. Po nekaj manj kot desetletju od prvih spoznanj o njeni pomembnosti in začetkih njenega uvajanja v SV je nastopil čas za temeljito analizo, saj so se med tem z razvojem in profesionalizacijo že izkristalizirale potrebe. Ena izmed poti je nedvomno njeno preoblikovanje po vzoru primerljivih vojsk z več izkušnjami, ki se bolj posvečajo podpori družinam pripadnikov. Če bi področja, kot so zdravstvena oskrba, pravna pomoč ali psihološka oskrba, postala del standarda za zaposlene v Slovenski vojski pri delu doma in v mednarodnih operacijah in na misijah, se za edino nadstandardno, ki daje dodano vrednost, izkaže institucionalna podpora družinam pripadnikov. V tem duhu so nekatere tuje vojske razvile centre za družinsko skrb, ki znotraj rednega dela posebno skrb namenjajo družinam sodelujočih v mednarodnih operacijah in na misijah. Pomembni vprašanji sta, kakšna naj bo oblika te institucije in ali je slovenska družba sploh primerna za uveljavitev rešitev, ki prihajajo iz drugih družbenih sistemov. In ne nazadnje, ali je za SV kot del družbe, ki sledi splošnim vrednotam, sprejemljivo, da razvija zaprt sistem skrbi za svoje pripadnike in njihove družine.

Literatura

Samostojne publikacije:

1. Arnejčič, Beno, 2008. *Izbrana poglavja iz psihologije množice, vojaške in vojne psihologije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
2. Furlan, Branimir, in drugi, 2006. *Vojaška doktrina*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
3. Šebalj, Drago, 2010. *Celostna skrb za pripadnike Slovenske vojske na mednarodnih operacijah in misijah*. Diplomsko delo. Ljubljana.
4. Žurman, Milan, in drugi, 2008. *Doktrina vojaške logistike*. Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.

Članki v strokovnoznanstvenih publikacijah in revijah:

5. Jakopič, Matej, 2005. *Duhovna oskrba v operacijah kriznega odziva*. V: Pregelj, Milan, Plut, Jože (ur.) 2005. *Zbornik ob peti obletnici Vojaškega vikariata*. Zvest Bogu in domovini. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
6. Vešnar, Marjan, 2003. *Sistem celostne skrbi za pripadnike vojske Bilten Slovenske vojske*. 5/št. 2.

Normativni akti:

7. *Zakon o obrambi (Zobr)*. Uradni list 82/1994, 44/97, 87/97, 13/98, 33/00, 87/01, 47/02, 67/02, 110/02, 97/03, 40/04, 103/04, 138/04, 53/05, 117/07.
8. *Zakon o službi v Slovenski vojski (ZSSloV)*. Uradni list RS, št. 68/2007, 58/08.
9. *Pravilnik o organizaciji religiozno duhovne oskrbe*. Uradni list RS, št. 58/2003.
10. *Direktiva za razvoj in izvajanje celostne skrbi za pripadnike Slovenske vojske*. GŠSV, št. 804-338/2009-I, z dne 16. 9. 2009.
11. *Direktiva za organiziranje zdravstvene oskrbe Slovenske vojske*. GŠSV, št. 804-28/2007-I, z dne 19. 11. 2007.
12. *Direktiva o izvajanju psihološke dejavnosti v Slovenski vojski*. GŠSV, št. 812-8/2010-I, z dne 3. 5. 2010.
13. *Direktiva o delovanju VVIK v PEZ SV*. GŠSV, št. 804-36/2010-I, z dne 2. 2. 2010.
14. *Direktiva za šport v SV*. GŠSV, št. 804-501/2009, z dne 30. 11. 2009.
15. *Pravilnik o organizaciji religiozne duhovne oskrbe*. GŠSV, št. 017-02-20/2003, z dne 10. 6. 2003.
16. *SOP št. 1105: Kriteriji pripadanja za CSP na OKO*. PS SV, 871-13/2006-49, z dne 4. 11. 2006.
17. *Zaključno poročilo o delovanju SVNKON 17 Kfor*. PS SV, št. 871-58/2008-137, z dne 23. 9. 2008.